

XVIII. Yüzyıl Şairlerinden Tameşvarlı Naîmüddîn ve Pend-nâme'si

Hasan Ali Esir*

XVIII. Yüzyıl Şairlerinden Tameşvarlı Naîmüddîn ve *Pend-nâme'si*

Ozet: Bu makalede XVIII. yüzyıl şairlerinden Tameşvarlı Naîmüddîn'in *Pend-nâme'si* incelendi. Önce pend-nâmeler hakkında genel bilgi verildi, daha sonra Naîmüddîn'in *Pend-nâme'si* tanıtıldı ve *Pend-nâme*'de Naîmüddîn ile ilgili bilgiler ortaya kondu. Bu çalışmalardan sonra eserin tenkitli metni verildi ve böylece XVIII. yüzyılda yaşamış bir şairimiz ve eseri tanıtılmış oldu.

Anahtar Kelimeler: Tameşvar, Naîmüddîn, *Pend-nâme*, atasözleri, deyimler.

Naîmüddîn from Tameşvar, the XVIIIth Century Poet and his *Pend-nâme*

Abstract: In this paper, *Pend-nâme* written by the XVIIIth century poet Naîmüddîn from Tameşvar was studied. First, the general knowledge was given about *pend-nâmes.*, and then Naîmüddîn's *Pend-nâme* was introduced. The knowledges about Naîmüddîn in *Pend-nâme* were given, and then the text with critics was given, so an our poet who lived in XVIIIth century and his work were introduced.

Key Words: Tameşvar, Naîmüddîn, *Pend-nâme*, proverbs, phrases.

* Yard. Doç. Dr., KTÜ Rize Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
haesir@hotmail.com

Farsça birleşik isim olan pend-nâme, öğüt kitabı anlamına gelmektedir. Pend-nâmeler çeşitli konuları ele alan ve bunları nasihat yoluyla işleyen Türk edebiyatının çok önemli eserleridir¹. Türk edebiyatında pend-nâme türünde pek çok eser kaleme alınmıştır. Dolayısıyla XVIII. yüzyıla kadar pend-nâme yazmanın bir gelecek hâlini aldığını söylememiz gerekir. Nitekim İslâmî Türk edebiyatında başlangıcından XVIII. yüzyıla kadar bu türden manzum olarak 44 eser kaleme alınmıştır².

Tameşvarlı Naîmüddîn'in *Pend-nâme*'si Türk edebiyatında atasözlerine genişçe yer vermesi bakımından dikkat çeken bir eserdir; XVIII. yüzyılda (hicri 1182/milâdî 1768) kaleme alınmıştır. Eserin tespit ettiğimiz iki nüshası üzeninde³ yaptığımız çalışmalarda *Pend-nâme*'nin 394 beyitlik bir mesnevî olduğunu gördük. Eser mesnevî nazım şeklinde olup, aruzun *Mefâilün/ Mefâilun/ Faülun* kalıbıyla yazılmıştır.

Pend-nâme ve Eserin Yazarı ile İlgili Bilgiler

Pend-nâme ile ilgili araştırmalarımızı tespit ettiğimiz iki nüshaya göre hazırladık. Bunlardan birincisi Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu No: 13'te kayıtlıdır. Nüshanın yazılış tarihi ve yazarı belli değildir. Eser 209X143, 167X100 mm ölçülerindedir. Yaprak sayısı 14 ve her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Eser, filigranlı kâğıt, tezhibli mihrabiye ve ebru kâğıt kaplı olup ciltlidir. Harekesiz nesih yazı ile yazılmış, bazı sayfalarda küçük çaplı silikler bulunmaktadır. Konu başlıkları kırmızı yazı ile yazılmıştır. Nüshalardan ikincisi de Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü 608'de, Halil Naîmî (?) adına kayıtlıdır. Nüshanın yazılış tarihi ve yazarı belli değildir. Eser 220X145, 150X90 mm ölçülerindedir. Yaprak sayısı 13 ve her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Eser mukavva ciltli olup, harekesiz nesih yazı ile yazılmıştır. Konu başlıkları kırmızı yazı ile yazılmıştır.

Şairimiz, eserini Türk dilinde yazdığını ve atasözlerinden meydana geldiğini söylemektedir (b. 22). Türkçe yazmaktan iftihar ettiğini, eğer Türkçe yazmamış olsaydı böyle bir eseri meydana getiremeyeceğini belirtmektedir. Şairimiz, eserini yazmadaki amacını da, dünyada kalıcı bir eser bırakmak, hüner gösterisine kaçmadan nasihat yoluyla düşüncelerini anlatmak şeklinde özetlemektedir. Ona göre, kişi eğer Allah'a yakın olayım diyorsa bu eserde belirtilen hususlara göre

¹ Pend-nâmelerdeki konular için bakınız: Mahmut Kaplan, *Manzum Nasihat-nâmelerde yer Alan konular*, s. 133-185.

² Mahmut Kaplan, *Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri I*, s. 23-68.

³ Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü No: 608; Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu No: 13.

davranmalıdır; doğru yolu bulayım diyorsa bu kitabı okumalı ve bu kitaptan hiç ayrılmamalıdır; bu kitap oldukça, kişinin başka bir mürşide ihtiyacı olmayacağını iddia etmektedir.

Araştırmalarımızda Nâimüddîn ile ilgili, kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Onunla ilgili bazı bilgileri gene eserinden öğreniyoruz.

Şairimizin doğum tarihi ile ilgili bilgiler yaklaşık olarak şöyledir: O, eserinin tamamlanış tarihini;

Ki *bâ fâ kâf* olunca *gayna* tâlî

O yıl feth oldu böyle genc-i âlî (b. 388)

beyti ile vermiştir. Diğer nüshada (Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü No: 608) bu beyit;

Ki *hâ kâf* ayn olunca *gayna* tâlî

O yıl feth oldu böyle genc-i âlî

şeklinde. Şairimiz her iki tarihte de yetmiş yaşını geçtiğini söylemektedir (b. 366). Bu beyitlerden hareketle onun hicrî 1101 (milâdî 1689)-hicrî 1105 (milâdî 1693) tarihleri arasında doğduğu anlaşılmaktadır⁴. Eserini hicrî 1182 (milâdî 1768)'de tamamladığına göre onun ölümü de bu tarihten sonradır.

Şairimiz aslen Tameşvarlıdır (b. 348)⁵. Düşman istilâsıyla vatanından ayrılmak zorunda kalmıştır (b. 349). Onun sıkıntılarla dolu maceralı hayatı babasının şehit düşmesiyle birlikte başlamıştır (b. 350). Babası şehit düştükten sonra Tameşvar'dan ayrılmış, ailesi ve yakınlarıyla birlikte on beş kişi olarak yollara

⁴ Beyitte geçen *bâ fâ kâf* ve *gayn* harflerinin sayı değerleri; be (2), fe (80), kaf (100), gayn (1000) olup, bunların toplamı 1182'dir. Bu sayı eserin hicrî yazılış tarihidir ki, bunun da milâdî karşılığı 1768'dir. Şairimiz bu tarihte yetmiş yaşını geçtiğini söylemektedir. Bu tarih, elimizde bulunan Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu No: 13'te kayıtlı nüshaya göredir. Ancak Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü No: 608'de kayıtlı nüshada ise aynı mısra, "Ki *hâ kâf* ayn olunca *gayna* tâlî" şeklindedir. Bu mısradaki ha (8), kaf (100), ayn (70), gayn (1000) harflerinin toplam sayı değeri 1178'dir. Bu sayı (bu nüshaya göre) eserin hicrî yazılış tarihidir. Bunun da milâdî karşılığı 1764'tür. Bu durumda akla şu geliyor. Müellif eserini önce hicrî 1178 (milâdî 1764)'de yazmış, ancak dört yıl sonra, eserini tekrar gözden geçirme ihtiyacı duymuş ve ikinci bir bitiriliş tarihi düşürmüştür. Şairimiz her iki bitiriliş tarihinde de yetmiş yaşını geçtiğini söylemektedir. Hicrî 1178 (milâdî 1764)'de yetmiş bir yaşında olduğunu düşüncüsek hicrî 1182 (milâdî 1768)'de yetmiş beş yaşında olmalıdır. Dolayısıyla onun hicrî 1182 (milâdî 1768)'de yaşının yetmiş beş-yetmiş dokuz arasında olduğunu anlıyoruz. Buna göre o, hicrî 1101 (milâdî 1689)-hicrî 1105 (milâdî 1693) tarihleri arasında doğmuş olmalıdır.

⁵ Tameşvar, Macaristan'ın güneyinde ve Peşte'nin 255 kilometre güneydoğusunda sancak merkezi bir şehir. Kanunî Sultan Süleyman tarafından hicrî 959 (milâdî 1551) tarihinde fetholunarak iki yüz seneye yakın Osmanlı Devleti idaresinde kalmıştır. (Şemseddin Samî, *Kâmûsu'l-Alâm*, C. 4, s. 3017)

düşmüş, önce Belgrad, ardından Niş ve Edirne'de kalmış, nihayet birçok zahmetlere katlanarak İstanbul'a gelmiştir (b. 351, 352). Onun Belgrad, Niş ve Edirne'de ne kadar kaldığını bilemiyoruz. O, Tameşvar'dan ayrıldığında, mal mülkünün çoğunu orada bırakmış, yanında getirebildikleriyle İstanbul'da bir müddet geçinmiş, ancak onlar da kısa zamanda tükenmiştir. Amacı İstanbul'da uzun süre kalmaktır. Bunu düşünerek bir ev satın almış, ancak talihsizlikler yakasını bir türlü bırakmamıştır. Gurbette olduğu bir sırada evi yanmıştır. Şairimiz *âteş-i hikmet*⁶ terkihiyle (b. 356) bu yangın hâdisesini hicrî 1169 (milâdî 1755)'da yaşadığını söylemektedir. Bu devir Sultan III. Osman (1754-1757) devridir. Şairimiz 62-66 yaşları arasında olmalıdır.

Şairimiz evinin yanması üzerine bir müddet kirada oturmuş, ancak rahat edememiştir. Varını yoğunu satmış, yanan evinin onarımına harcamıştır. Ancak bu para yetmemiş, yüz elli altın da borçlanmıştır. Onun bu borcunu ödemesi kolay olmamıştır. Borcunu ödeyebilmek için, dönemin sadrazamından yardım istemektedir.

Şairimiz bunları söylerken artık yaşlandığını, yaşının yetmiş geçtiğini (b. 366), beş parasız olduğunu, sadrazama hitaben, gümrükten ya da vakıftan kendisine yardım edilmesini istemektedir. Bütün ömrünün sıkıntılarla geçirdiğini söylemektedir.

Sonuç

Naîmüddîn 70 yaşını geçtikten sonra *Pend-nâme*'yi yazmıştır. *Pend-nâme*'de çok sayıda atasözü ve deyim bulunmaktadır. Naîmüddîn yaşadığı hayat tecrübelerini bu atasözleri ve deyimlerle anlatmıştır.

Naîmüddîn'in yaşadığı dönem, edebiyatta yerlileşme ve sadeleşmeye doğru bir yönelişin olduğu dönemdir. O da bu yerlileşme ve sadeleşmeye uzak durmamış, eserini sade sayılabilecek bir tarzda, döneminin dil ve anlatım özelliklerini de taşıyan güzel ifadelerle süslemesini bilmiştir.

Pend-nâme'nin tenkitli metnini hazırlarken eserin telif tarihi daha sonraya ait olan Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu No: 13'te kayıtlı nüshayı esas aldık (Bu konuda bakınız: *Pend-nâme*'de Naîmüddîn ile İlgili Bilgiler). Ancak bu nüshada olmayan bazı silik ve eksik yerleri Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Bölümü No: 608'de kayıtlı nüshadan tamamladık. Böylece bu çalışma ile XVIII. yüzyıla ait bir şairimizi ve eserini tanıtmış olduk.

Pend-nâme'nin tenkitli metnini aşağıya veriyoruz:

⁶ Bu terkihi oluşturan harflerin sayı değerleri; elif (1), te (400), şin (300), ha (8), kef (20), mim (40) ve te (400) olup bu sayıların toplamı hicrî 1169 (milâdî 1755) tarihini gösterir.

**A 1^b, İ 1^b Pend-i Naîmü'd-dîn Tameşvarî
Aga-yı Şadr-ı Âlî Süvârî⁷**

[Mefâîlün/ Mefâîlün/ Faûlün]

**1. Söze râh-ı hidâyet Besmeledür
Ki söz ne günbed içre velveledür**

Virür ibkâ-i fikre zîb ü zîver
Ani Hüsrev olan Şîrîn görürler

Her işde evvel âhir idtün Allâh
Hem andan iy birâder olgıl âgâh

Olur hamd itmeyenün işi ebter
Hudâ virmese devlet baymaz er

**5. Şerîki yok-durur pinhân u zâhir
Kamu âsâra oldur hem müessir**

Hired hayrân anun hikmetlerine
İrer mi fikr anun kudretlerine

Nitekim hükmine yok kimse hâkim
Girü kendüsidür ilmine âlim

Bilürle ser-te-ser eşyâ kemâhî
Ki oldur pâdişehler pâdişâhî

**A 2^a Selâm çok [u] tahiyyât u senâyâ
Ana k'oldur güzîn-i cümle eşyâ⁸**

10. Habîbu'llâh-ı fahru'l-mürselîndür
Şefîü'l-evvelîn ü âhirîndür

⁷ Pend-i Naîmü'd-dîn Tameşvarî/ Aga-yı Şadr-ı Âlî Süvârî: Pend-nâme-i Naîmü'd-dîn I

⁸ 9-36 beyitler arası: -I

Risâlet tahtmun sultânı oldur
Dü âlem cism olubdur cânı oldur

Buyurdı Hakk anun şânında *levlâk*
Anun bir pâye-i mirâcı eflâk

Anun-çün yir ü gök sâât u evkât
Anun-çündür kusûr u hûr u cennât

Şefâatde bilürüz müctebâdur
Ümîdümüz kamu yarın anadur

**15. Hem ulu yârlar ol çâr şerver
Ebû Bekr ü Ömer Osmân u Haydar**

Müdâm olsun senâlar şeyh eger şâb
Ana kim oldı Hakka âl ü ashâb

**Ge l iy cânım dil ü cân levhine yaz
Naîmün sözlerin kim kıldı âgâz**

Anun bu nazmıdır silk-i cevâhir
Bilür kadrin olan sarrâf-ı mâhir

Maânî bahri içre degme gavvâs
Cevâhir bulmaz bunlar gibi hâss

**20. Nasâyihdür hemân ancak bu kamu
Muazzezdür gevâhirden bu kamu**

Kime olsa müessir bu nasâyih
İki âlemde ol görmez fazâyih

Lisân-ı Türkîden darb-ı meseldür
Atalar sözün işitmek güzeldür

**A 2^b Yazıldı muhtasar bu hoş risâle
Mevâizdur münâsib bazı hâle**

Çi gerçek söz kamunun âleti var
Bu sözlerin kulûba hâleti var

**25. Oluban *Pend-nâme* adı bunun
Pür olsun her mezâka dadı bunun**

Gereklüdür dirüben başuna hûş
Dil ü cân ile tut benden yana gûş

Ne sözdür bu ki var öyle bahâsı
Ki olmaz genc-i sultânî pahâsı

Dimişler avn-i Hakk şâha mukâbil
Olcak uyanur düstûr-ı âkıl

Ki şâhı oı çeker hakk yola dâim
Her işinde olur adl üzre kâim

30. Raiyyet-perver olur şâh-ı âdil
Ana âlemde bulunmaz muâdil

Olur dünyâda vu ukbâda sultân
Olur zıll-ı Hudâ vu nûr-ı Yezdân

**Hudâyâ Han Sultân Mustafânun
Şafâ eyle müyesser kıl zamânun**

Şu rütbe eyleye ol adl ü dâdı
Kala tâ Haşre dek dillerde adı

Eben an cedd bu mülkün şehriyârı
Yegâne Han Ahmed yâdigârı

35. Dilerüz turduğunca devr-i âlem
Ola emrün ile sultân-ı âlem

A 3^aGiderme yiryüzinden sâyesini
Feleklerden bülend it pâyesini

İ 2^a Murâdâtın müyesser eyle dâyim
Her arada⁹ muzaffer eyle dâyim

İtâat emrine¹⁰ olmuş-durur farz
Ki e's-sultânü zıllu 'İlâhî fi'l-arz

Ulû'l-emre olan âsî cihânda
Cezâsını bulur,bunda vu anda

**40. Şadâretde Emîn Mehmed Pâşayı
Kazâyâdan emîn kıl yâ İlâhî¹¹**

Gelince bu makâma böyle âgâh
Didi akl ehli cümle¹² bâreka'llâh

Vekâletde gerek böyle vezîri¹³
K'ola fazl u kemâl ehli esîri

Ki böyle zât-ı pâke şâh-ı âlem
Sezâ tebid ile virseydi hâtem

Felâtûn-ı zamân¹⁴ âlemde oldur
O kim sânisî yok dirlerse¹⁵ oldur

45. Eger bir emre¹⁶ eylerse işâret
Olur şer u kavânin üzre elbet

Umaruz kim rızâ-yı Zıll-ı Yezdân
Ne ise ol muvaffak ola her ân

⁹ arada: izâda İ

¹⁰ emrine: emrine A

¹¹ Şadâretde Emîn Mehmed Pâşayı/ -Kazâyâdan emîn kıl yâ İlâhî/ Vekîl-i mutlakı Mehmed Pâşayı/ Şadâretde müdâvim kıl İlâhî I

¹² didi akl ehli cümle didiler cümle âlem İ

¹³ Vekâletde gerek böyle vezîri; Şadâretde gerek böyle müşîri I

¹⁴ zamân: cihân İ

¹⁵ dirlerse: âlemde I

¹⁶ emre: kâra İ

Olunca avn-i Hakla Şâha dâmâd
Muhîbb-i dîn ü devlet oldılar şâd¹⁷

Vire her bir murâdun Hakk Tebârek
Ola her günleri sûr-ı mübârek

A 3^b Burada yine bir şîrîn kelâmı
Münâsib nazm idüp virdi nizâmı

İ 2^b İşe girersen ol düstûra yakın
Yakîn olma sakın sultâna sakın

51 Düşürür niçe izz ehlin kusuya
İnanma şehlere tayanma suya

Acebdür anların filî¹⁸ gözün aç
Ki oldurur¹⁹ kimini tok kimin aç

Velfî himmet rehinde key safâdur
Nazar kim şehler ider kîmiyâdur

Dürüş her lahza dûr olma nazardan
Bacadan düş kovulduğunda derden

55. Nasîbün alsalar gitme kapudan
Yapı taşı yine kalmaz yapudan

Degül kullukda ihmâl veyahûd âr
Ki kullukdan ululuga ir iy yâr

Ulular yüzi olur gerçi ıssı
Utanma kim olasın devlet ıssı

Utanmak men ider rızkın kişün
Utanmaz aslını bilen işün

Ki kullarına emr itmiş muhakkak
Taleb sizden ü virmek benden ol Hakk

**60. Bize de vâcib oldu nâme virmek
Virilmez oğlan aqlamazsa emcek**

Unutdurmaz özin kendüni bilen
Gönülden savılır gözden savılan²⁰

Kimün kimden ne derdi var birâder
Göbeğin öksüz oğlan kendi keser

İletmek dileyen işini başa
Urur taşı başına başı taş

A 4^a, İ 3^a Kapsuz boş olan ger itmek ister
Varup bir bâba hizmet itmek ister

65. Murâda bâbdur devlet kapısı
Tutup dâmen ide gör pây-bûsı

Dürüş dîvâna her gün eksük olma
Arama pâye çok da yüksek olma

Virenler kürsî-i dîvâna revnak
Vezîr agalarıdur görsen elhakk

Arada kâhca hizmetleri olur
Kimine çok kime kısmet az olur²¹

Degirmene varanlar ögüdüdür un
Şavar nevbet evini bekleyen dün

¹⁷ Olunca avn-i Hakla Şâha dâmâd/ Muhibb-i dîn ü devlet oldılar şâd: Olaldan berü ol Hünkâra dâmâd/ Olubdur dîn ü devlet döstleri şâd I

¹⁸ anların filî: filî anların I

¹⁹ ki oldurur: ider zâyı I

²⁰ Bu beyit: -A

²¹ 67, 68. beyitler: - I

70. Tekâsül itsen işe dest sunma
Dimişler gelme gelme dönme dönme

Virürler pîşî üstine de al harc²²
Gücenmeye hemân sana vekîl harc

**Hemîşe arpasını dime heyhât
Yemini arturur yügrük olan at**

Çeke gör harc için her cevr ü renci
Aruzz diyenden ister ev pirinci

Lah[ı]m milh²³ itse hulm ehli keremden
Hemân²⁴ harcı da elzemdür direnden

75. Gerekdür gâfil olma bul zahîre
Tü disen düşmedi ki demde yire

Yaragun gör bilürler bunı kamu
Ki olur yaz uçmak kış tamu

Karınca ile kurdun hâllerin an
İşünde²⁵ sen de ana göre uyan

**A 4^bKoma ibrâmı tâ kim bite maksûd
Olur madûm ihmâl ile mevcûd**

Emekdâr derdine devletde dermân
Olur gerek yahûd çok karn ihsân²⁶

**İ 3^b Dimişlerdür işit hem bir dahı pend
Gereklüdür tuta gör iy hiredmend**

81 Tamakâr olma ger var ise hûşun
Dilersin sonra niş olmaya nûşun

Cihânda görmeyiser gördiği yok
Tamakârun kimesne karnını tok

Bir ugurdan o kim olmak diler bay
Kalur yohsul olur her dem işi vay

Olur sanma gamun rızık-ıla eksük
Büyük başun olur agrısı büyük²⁷

85. Kanâatle ide gör işini sag
Ki dâim sana tag üsti ola bâğ

Hemîn az eylemek durur aşını
Dileyen kimse gavgâsız başını

Cihânda çok görenler dürlü işler
Hemîn bir lokma bir hırka dimişler

Hemân deprenmek ister ârifâne
Yud acık lokmayı almak dehâna

Hemîşe olanı hoş gör mukadder
Konuk umdugunu yimez birâder

90. Bil olur bu söze olma gümânlu
Tamakâr az tamadan çok ziyânlu²⁸

Bilür akılı olanlar bunı kamu
Ki olmazdı tama olmasa tamu²⁹

²² Virürler pîşî üstine de al harc: Virildükçe
duâda ol da al harc I

²³ lah[ı]m milh: mil[i]h lahm i

²⁴ hemân anun I

²⁵ işünde işünde A

²⁶ Emekdâr derdine devletde dermân/ Olur
gerek yahûd çok karn ihsân: Naîmî kulla-
rına olsa fermân/ Olur mevkûf atıyyesin-
den ihsân I

²⁷ Bu beyit: -A

²⁸ Bu beyit I'de 82. beyitten sonradır

²⁹ Bu beyit: -A

Tama ehlini her kim döst sana
Kazuk kakmış gibi olur samana

**A 5^aİşidün bir Efendinün işini
Tama yüzinde bâtl cünbişini**

İ 4^a Bu kâdî idi bir demde Halebde
Mütesellim idük biz de Halebde³⁰

95. Bununla döstlar-ıduk şöyle kim biz
Aramuzdan³¹ su sızmaz-ıdı hergiz

Dahı Pâşâmuza hemşehrî iken
Kim umardı ola çeşmüme diken

Ol açukdur ki çıkmaz dahı dilden
Bu söz de ol sebebden geldi dilden

Bu kâzîda benüm var hayli âhum
Ki zerre denlü yog-iken günâhum

Tama itdi birez dünyâliga ol
Beni arz eyleyüp itdürdi mazûl

100. Yalan³² söy'ledi havf itmedi Hakkdan
Kitâbet eyledi yanlış sebakdan

Bu sırran Hamza için ker görüldi
Ser asker yazdı mahzar da virildi

Ya nevbet degmedi Hamza Agaya
Döşek çıkdı sonı Dede Agaya

**O dem mahsûr idi Mûsulda Pâşâm
Durup düşmenle cenge subh u ahşam**

Acem şâhı yürüşinde bozulup
Kara yüz-ile yıkılıp üzilüp

105. Hulûsına göre olup³³ muzaffer
Bu nusret oldı vechinden müyesser

Yazup ibkâmuza³⁴ fermân gelince
Yidi mansıbı Dedemüz tuymca

A 5^b Her işde kâzîlar ger manevîdür
Tama yüzinde çoğı key³⁵ kavîdür

İ 4^b Ger evden gelmesün bulara adun
Olur yaban eri bitmez murâdun

Acebdür ehl-i ilm olanlar ekser
İder virmekde hisset almak ister

110. Degül illâ kamu bu neva giçer
Şovuk suyu üfürüp kiçi içer

Husûsan şol efendiler ki dâim
Kerem issi ululardur mülâyim

Duâlardur işüm anlara her gâh
Dirüm andukca rahmet itsün Allâh

**Velâkin gûş eyle bir dahı pend
Ki dimişler-durur her bir huredmend**

Nasîhat idicek dinle uluyı
Kalursın dinlemez isen uluyı

115. Yolun üzre eger köpri ola ol
Basuban geçme uluyı budur yol

³⁰ Halebde: edebde I

³¹ aramuzdan: aramuzda A

³² yalan: hilâf I

³³ olup: oldı İ

³⁴ ibkâmuza: nasbumuza İ

³⁵ çoğı key: bazılar İ

İşünde meskenet kıl olma gümrah
Tekebbürlenme kim ulu bir Allâh

Şakın olma kenâr-ı şerden dūr
Ki olur hor o kim şeri göre hor

Koparıcak binâ-yı şerden taş
Hazer eyle alurlar yirine baş

Acımaz şer-ile kesile engüşt
Gücenüp hasmuna göstermegil müşt

120.Güvenme gizlü davâ âhirine
Şeriat hükmi ider zâhirine

A 6^aİderse sulha şeri işde minnet
Kabûl it yığdügün davâya lanet

İ 5ⁿ Ne hoşdur bu ki görsen kanda davî
Kılasın ol aradan cüst yavı

Nasihatdur bu da hayra münâsib
Kulak tut dinle ol cân-ıla tâlib

Gazabnâk olma mazlûmı esirge
Ziyân kabına ider sarp sirke

125.Çeker öykeyle turan bî-tevakkuf
Oturdukda ziyân-ıla teeffüf

Ki yokdur son peşimânlıktan assı
Teennî ile depren devşür ussı

Olanı râm oluban buyrugunda
Açup avçunda yumsan yumrugunda

İ 6^a Kınama az günâh-içün hemîşe
Döşürme nefret özünden hemîşe

Memâta iriserdür çün hayâtun
Ayagın kesmegil bir sürçen atun

130.Yaraşmaz kim ola ulu atâsız
Muhakkakdur hod olmaz kul hatâsız

Yavuzluğu hemîşe fenn idinme
Sebebsiz kimseyi düşmen idinme

Ger olsa dōstun bin yâr-ı cânî
Bir olsa düşmenün çok görgil anı

Ulular kim senün gussan yimişler
Şu uyur düşmen uyumaz dimişler

A 6^bKatı müşkildür ider kalbi yanuk
Uyur ardınca olmasun uyanuk

135. Zarar itmesine var mı gümânun
Basicak kuyrugın uyur yılanun

Ne denlü gösterürse fil-i ahsen
İnanma dōst olmaz eski düşmen

İrişür şerri fırsat el virince
Olur it agsagı tavşan görünce

İdersen intikâmı hasma niyet
Anunla dōst olup gözle fırsat

Ki arslanlar gelür âl-ile sayda
Göcen³⁶ düşdüğü yok güc-ile kayda

140.**Bulunca hasma sabr it fırsat ucın**
Alan o dem dimiş kırk yılda öcün

³⁶ göcen: köçek A

Deminde virme lîkin hîç amânı
Ki senden alur ol fırsata cânı

İ 6^b Ya düket yaşını artur ya yaşın
Adûnun bulicak yasdukda başın

Geçürme fırsatı düşerse kanda
Nolisar bitmez iş olmaz cihânda

Şonından havf idüp üşenme iy yâr
Ki yıkıldığı gün tozar hemîn yar

145.Çü okçuluk müdâm ilk örneğidür
Er ol baş yar ki iş başaranundur

Dimişler bin yaşayana dürüşdük
Cihân içre ne maksûda irişdük

Dimiş bir key murâda irmişemdür
Ki düşmen ölümünü görmüşemdür

A 7^aHudâsına sığınan âhir öcin
Alur halkun ne denlü çekse gücin

Burada bu nasîhat geldi yâda
Şonın fikr it işik geçme ziyâde

150.Şavaşa girme yanılup öç ile
Şakin olmaz bahâdırılık güç ile

Tayanma geydügüne cevşen ü hûd
Ecel beri açıkdur eylemez sûd

Yigin gör düşmeni senden hemişe
Alu çıkarsa devletdür irişe

Öğünme olur olmaz yirde yoldaş
Ki begenmedigün yumruğ yarar baş

Ziyâde lâf urup geçme dilâver
Kıyılmaz cân aziz olur birâder

155.Irakdan çekme hasmun altın üstün
Ne bilürsin olur el elden üstün

İ 7^a Uram sanma gözün yendüğine darb
Şakin olur yavaşun bilegi sarb

N'ola ger tınmasa asmakda iy yâr
Hoş iş var iki elinde taşı var³⁷

Şavaşda er odur kim hîle bile
Ki olur erlik on tokuzı hîle

Dem olur dîkülük eyler eri kurt
Müdâm olmaz yemek yumrukla yogurt

160.Yig ölmekden mahall bir yirde dîrlik
Kaçup kurtulmak olur anda erlik³⁸

Kenâra irgüremezsen özünü
Göze göz bahre atma kendüzünü

Veli dôstum ki bu sözleri bir bir
Eyü fikr eyle olma yatlu müdbir

Degül dimek şana havf eyle dın tur
Ki er oða gire esen gerekdür

A 7^bGözetgil itidâli şöyle dürtüş
Ki ne et yana vu ne göyüne şiş

165.Adûdan er olan korkak gerekmez
Şakinan serçeden bil taru ekmez

³⁷ bu beyit: - A

³⁸ 159, 160. beyitler: - A

Deminde erlik ad u san içündür
Ne gam erkek koyun kurbân içündür

İki olmaz ölüm gerçi bir olur
Muhannes tan-ile günde bin ölü

Cihânda adı olan işler işi
Adı olmazsa degmez pûla kişi

Gerekdür pes er olan kişide ad
Ki hasmı havf ide oldukda ol yâd

İ 7^b Diler ol ta ki yahşı ad ola nef
Ecel oldugı yokdur havf-ıla de³⁹

171.Muhannes yoldaş ile itme el bir
Ki zîrâ bir muhannes bin çeri sır

Nevâh[ı]tlar görem sanma savaşıdan
Olur hürmet birâder iki başdan

Urulması mukarrerdür uranın
Devece assısı var tek turanın

**Meger bir tağ eri geçmiş zamânda
Deve görmüş degül idi cihânda**

175.Görür sahrâya çıkmış bir deve ol
Şabıdur havf idüben bir yana yol

Şataşur bir kimesne sorar ana
Ki bu ne cânverdür söyle bana

Dir ol kişi bu devedür birâder
Ulular kapusunda olur ekser

Selâtn hizmetinde muteberdur
Ağır yüklerde bil sâhib hünerdür

A 8^aYine sorar bunun kaddi nicedür
Bunu yükletmenün aslı nicedür

180.Dir evvel iyh dirler çökürürler
Yükini çökdüğü vaktin ururlar

Pes ol er fikr idüp dir ne aceb kâl
Eger ıhmaz ise nice ola hâl

Yük urmak buna key müşkil degül mi
Bunu fikr itmeyen gâfil degül mi

Deve kînlü hasımdur ol ki dirler
Deve misin yolup yola giderler⁴⁰

**Fevâyid çok-durur olmakda hâmûş
Hazer kıl fızlikden tut bana gûş**

185.Şakın key dil kazâsından hazer kıl
Hudâ sevşin olur dil yüki müşkil

Zebân-ı telh uzatmagı iş itme
Yaramaz söyleyüp dime işitme

Ki bire iki ol demde bedeldür
Belî dil dilden agramaz meseldür

Diseler çoğ idersin az işünü
Kata taş kangı ise ur başunu

Dilin tek tutmayan alur elîmin
Çıkarur her kişi sudan kilimin

³⁹ bu beyit: - A

⁴⁰ 174-183. beyitler arası: -İ

190. Bor arıdır niçesi âb u gilsiz
Dilini dek tutanı sanma dilsiz

Ko yatlu sözi kim vardur ziyânı
Çıkarur yahşı söz inden yılanı

**A^{8b}Hacâletden berü dilersen özün
Her arada pişürüp söyle sözün**

Sözi ehli yanında söyle argun
Yanılıp satma büstâncıya terhûn

İ^{8a}Ay[ı]b olur sözün çoğında revnak
Ki *Kur'ânda* yaraşur çok söz ancak

195. Yanılma sözde bulsan ne kadar yüz
Didilerse n'ola açar sözi söz

Mebâdâ bir sözinde olasın zâr
Atılmış ok gibi dönmeye iy yâr

Sözün fikr eyle var-ısa fesâdı
Zarardur sakınasın dilde yâdı⁴¹

Dilün zabt itmege dürüş karındaş
Olur dil epsem oldukda esen baş

**Veli işit burada bir dahı pend
Zarûret olmayınca iy hiredmend**

200. Yig olur söylememek söylemekden
Degüldür söylemek hâlî emekden

Husûsâ hayr u nefî olmayan söz
Kor elbetde gönül penbesine köz

Kişi fikr idüp assısın ziyânın
Pes ana göre depretsin zebânın⁴²

Kulaga degme sözi koymayasın
Gazab yayını kurmayup yasasın

Sözünde⁴³ togru ol başlama âla
Ki tuyılır sünü sığmaz çuvala

205. Sana kim dir sözünü bin yalan kat
Ay[ı]bdur aldugun kîle ile sat

Dimişlerdür ulular bunu böyle
Kayurmaz egri otur togrı söyle

A^{9a}Ki togru söylemek gâyet güzeldür
Veli her togru söylenmez meseldür

İ^{8b}Mesâvî idüp urma cânuna ot
Gözün ile gör etegün ile ört

Senün dahı ider il ince lâğın
Bilesin ardına bırak kulagın

210. Söz issinün durur epsem turasın
Ziyânun ne işitmeze urasın

Deve gördün mi dise kimse sana
Köşegin dahı görmedüm di ana

**Hemîndür anlayana bu latife
Degül hâcet dahı çok söz zarife**

Varursan şol kadar var döstuna
Gele huddâmi karşı üstüne

⁴¹ Bu beyit l'de 201. beyitten sonra gelmektedir

⁴² bu beyit. - A

⁴³ sözünde: sözünde A

Varup okunmadugun yire gerçek
Dimesünler sakın güc-ile gökçek

215.Ne dadı var nedür böyle zarûret
Ki tez varup göresin ekşi surat

Kişi varmaklığı-ıla döstına çok
Azaldur hürmetini assısı yok

Gerekdür döstluk uzun u ince
Hemîn say it üzülnesin ölünce

Kıl azucuk her eylük ideni yâd
Ki olmamış-durur varın viren yad

Yi vü iç döst-la illâ ki zinhâr
Şonı hayr olmaz itme satu bâzâr

220.Dimegil döst ana kim ger safâda
Yakın olup irag ola belâda

A 9^bAnı bil döst her kim ki gülücek
Ölürse arkurı sala kalıcek

Dü rûy olma dirilen illet ile
Virür cânunı âhir mihnet ile⁴⁴

Vefâ⁴⁵ umma işitsen kimde yalan
Gerek uslu virenden sözi alan

Güler yüzlüye tut maksûd için yön
Olur bellü toğuşından eyü gün

İ 5^b Şımacak yirde söz harcı zarardur
Şakın sındurmayı gör söz güherdür

226.İşidilmez yöre olsa dime gen
Döner sagdıc emegine emegün

Bogulmak yigdür itme benzini⁴⁶ zerd
Muhannes köprüsinden geçme iy merd⁴⁷

Yagunla kavrılıp oldukça toyan
Hasıse nimet için egme boyun

Dilersen olasın her yirde yüzlü
Didürme kendüzine⁴⁸ aç gözlü⁴⁹

230.Ki ögütdür bunı tutsun işiden
Gerekdür bogaz aşaga kişiden

Cihân rızkın bogaza ger koyasın
Dimez kimseye Tanrı yarlıgasın⁵⁰

Kimin rızkın yisen yi medhini it
Tuz etmek bilmeyenden yig olur it

Tutar bilmez isen hiç itmegil şekk
Tuzun hakkı var ise seni etmek⁵¹

**Dimişlerdür bu pendi key katı hûb
Hemîşe diller içre ola mergûb**

235.**Bunun-çün zer varaklar üzmelüdür
Bunı sîmîn kalemle yazmaludur**

⁴⁶ benzini: benzini A

⁴⁷ bu beyit İ'de 228. beyitten sonra gelmektedir.

⁴⁸ kendüzine: kendüzine A

⁴⁹ bu beyit İ'de 233. beyitten sonra gelmektedir.

⁵⁰ 230, 231. beyitler: -A

⁵¹ 212-233. beyitler arası İ'de 122. beyitten sonra gelmektedir.

⁴⁴ bu beyit: -İ

⁴⁵ vefâ: kerem İ

A 10^aZarûret hâcet olmadukda zinhâr
Sefer kılma ki oldur kıta-i nâr

Düşer gurbetde bî-hürmet ekâbir
Kî taş kopduğı yirde olur ağır

Özenen gurbete bu fikri kosun
Yapışmaz yuvalanan taşa yosun

Yirin bekleyenün dirler koltıyuz
Yirin bekleyenün olur kolı yüz

240.Garîb olmağuga ol kim kavîdür
Şanur her yiri atası evidür

Hevâ-yı gurbete yeltenme zinhâr
Belâlar bendine olma giriftâr

Vatan hecri belâdur olmaz âsân
Anun-çündür dimişler z t m n⁵² îmân

Yebânda kişinün olmaz sürûrî
Bulur kendü mekânında huzûrî

İ 9^a Vatan sevgüsü şeksüz cândan olur
Muhakkakdur ki hem îmândan olur

245.Vatan kadrin ne bilsün bilmeyenler
Düşüben gurbete ayrılmayanlar

**Gelen devletlü çok işler başına
Dimiş hem kardaşına yoldaşına**

Uzun yollara tutma yalanuz yüz
Dimişler kuş da uçmaz kulaguzsuz

Yakîn kıızılda halka söz ne hâcet
Görünen köye kulaguz ne hâcet

Hatarlu yirden ammâ key hazer kıl
Kazâ zîrâ ki gelmez danışup bil

A 10^bHabîr olan degül hâlî hazerden
İzâ câe'l-kazâ amyâ'l-basardan

251.Oyalanma olur olmaz yebânda
Şakın cânunı bitmez bûstânda

Kamudan cân sakınmak yigirekdür
Kî cân evvel cihân andan gerekdür

Cihânı cân ile bulmuş kamular
Dimiş cân bir cihân iki ulular⁵³

Çü ahşam yaklaşa gitme seferde
Velîkin yatmağıl vakt-i seherde

255.Özüni kondugun yirden tiz aşur
Oturma yol eri yolda yaraşur

Gerekmez gâfil ol kim ola âkıl
Kî terkide bil olan baş gâfil⁵⁴

Seferde eglenen-çün bıkmâ cânun
Kî hakk bilür işin taşa çakanun

İnanma yatlu söze kim yebânda
Bin olsun tek bir olmasun mekânda

İ 9^b Ne gam gerçi kavuşmaz tag taga
Kavışur kaçan ise sag saga

⁵² "z t m n" bu kelime okunamadı.

⁵³ bu beyit: -İ

⁵⁴ bu beyit: -A

260. Sebebsüz âh idüp itme günâhı
Ki kalmaz yirde bil mazlûmun âhı

Kılıclar gibi durur âh-ı mazlûm
Keser ot anı eyler cümle madûm

Şakin mazlûmun âhından sehergâh
Ki ana perde komamışdur Allâh

Akıtma kimse yaşın olma bed hû
Elünle ocaguna komagıl su

A 11^a Ko o fili ki sonı mihnet olur
..... bende olur

265. Degül mülk eylemek dünyâya zinhâr
Dime cehd it gözün üzre kaşun var

..... gevher senün de hayr işüne
Senün de hayr irişe tâ başuna

Elüni uzuna ur sana yarar
Ne yararsa anı eyle o yarar

Olup nefsün murâdına hevâdâr
Kimesne hakkına olma tamakâr

Komadugun yire bir nesne alma
Ger olursa dahı bir yarım elma

270. Boyunca kaz kazarsan kimseye çâh
Ki şâyed sen düşersin anda nâgâh

Eger var ise hakkun kime afv it
Kerem kıl âhîret hakkı helâl it⁵⁵

Şakin konşı hakından olma gâfil
Ki konşı hakkı Tanrı hakkıdur bil

Çün incitmez meseldür konşısın kurt
Sen incitmek neden olanı hem yurt

Biribirünüz ile kamu demde
Gerek hoşlugunuz şâdıde gamda

275. Ağırla konşunı izzet gerekse
Hudâdan rahmet ü cennet gerekse

Uzun uzadı tutma kimseye kîn
İşitmedün mi kim yâ kîn veyâ dîn

Sana ger taş atarsa at sen etmek
Degüldür erlik itdüğünü itmek⁵⁶

A 11^b Müdâm it yatlu konşuya velî al
Yüzün⁵⁷ suyunu yüzüzden satun al

Göçür cehd ile anı yâ göçe gör
Binüp yügrüğe yüzüzden kaçâ gör

280. Yaramaz konşunun tutma gümânı
Yidi konşuya dek ider ziyânı

**Edeblüye durur hürmetde assı
Edebsüze ne hâcet çün yok ussı**

Delüye uslu oldur açmaya râz
Ki olmaz kimseye dîvâne hem-râz

Nasihatdür bu dükelü uludan
Haber alınur oğlandan delüden

⁵⁶ l'de 271. beyit 272 beyitten sonra gelmektedir

⁵⁷ yüzün: yüzün A

⁵⁵ 260-271. beyitler arası, -I

İ 10^aOlur peydâ delüden çok eserler
Delüden il alur uslu haberlar

285.Delüye sâz işitdirmek zarardur
Deli depleksüz oynar hod meseldür

Delüden işidür az söyleyen bol
Deli depredicek sabr eylemez ol

Ne çâre çün deli geldi görünce
Şıgamak hoşdur oları tuyınca

**Dimişler Nasre'd-dîn H^wâceye âh
Ki oglun düşdi aklı gitdi nâgâh**

Dimiş aklı yog-idi bu ne tan iş
Nesi gitdi ola idün ki teftiş

290.Ogul hoşdur edebli olsa sâlih
Ne müşkildür eger kim kopsa tâlih

Uyar müfsidlere komaz sürûrun
Gider dürlü fesâdından huzûrun

Seni koyup gider yâ hasret-ile
Düketsem dir ya mâlun işret-ile

Bu vech-ile ogul olmadığı yig
Belâsından yürek tolmadığı yig

Eger kızun va: ise kimse almaz
Dilekli taş kayurma yirde kalmaz

295.Olursa da ne denlü il güleci
Çürük baklaya olur kör alıcı

Viricek müfte virme ide gör cehd
Ki ucuz âciz olur bozılır ahd

Bu pendî hem tutar aklı olan kes
Ki dimişler kızı vir köpriyi kes

İ 10^bKızun ardınca çok varmağı kogıl
Gönül virme güyegü olmaz ogul

Kızına dâim ögütle iş itdür
Gelinüne dahı beyle işitdür

300.İkisine bile kıl her sözün düş
Urasın ta bir ok ile iki kuş

Velf anun ki devlet yok başına
Ne işe yaraya rastık kaşına

Hevâdâr olma degme hûba derhâl
Dürüş cehd ile koş koş yügrügin al

Gönül vırsen vir imdi mâhtâba
Ki di ya tog ya togdum âfitâba

Çü ugrısan ugurla bârî altun
Mesâvidür siyâset alma kurşun

305.Sevüp zâr olma hercâyî nigârı
Ki olmaz şâhînün eksük şikârı

Zülâl umma binâ içinde taşdan
Gerek-durur mahabbet iki başdan

Ger ugratsa ziyâde ışk cebre
Sefer kıl tâkatun yog-ısa sabra

Çıkarur bî-gümân itme tereddüd
İç acısın tapan acısı lâbüdd

Dime kim hecr odı kor cânuma köz
Gönül katlanıcıdur görmese göz

310.Vefâsuz sevmek olur cig yanlış
Döner Bagdâddan yanlış ne teşvîş

Gerekse gayri dilberle gönül yaz
Ki zîrâ bir çiçekle yaramaz yaz

İ 11^aKız u ger tul alur oldukda hûbın
Dilersen bilesin sor izle soyın

Dimişler kim anasın gör kızın al
Kıyısına nazar eyle bezin al

Ol işde uyma degme reh-nümâya
Bogulmaz toğıcak düşme belâya

315.Anı kim dirileceksek ölünce
İvecek olma iste yorulunca

Zen olsa zişt dûzahdur ere ev
Behişt olur çü bir meh sala pertev

Kızı al sen zene itme mahabbet
Bilürsiz işe yaramaz tul avret

Ger alursan n'idelüm çek anâsın
Kimi kızın sever kimi anasın⁵⁸

Dimiş *Hayriyyesinde* Nâbî gerçek
Huzûr ister isen algıl kenizek

320.Eger perrî ise sevgil seveni
Olursa hûrî sevme sevmeyeni

Bu pend olmaz velî her gâh makûl
Gönül ne mey sever görgülüdür ol

Dimiş Leylî görüp bir nazarsuz
Şafây-ı ışkdan dûr u habersüz

Ki Mecnûn bunun için çok melâmet
Çeker hüsünde bunun yok o hâlet

Taaccüb kılmamış ol söze Leylî
Dimiş Mecnûn ider Leylîye meyli

325.Çü Mecnûna iderler bu beyânı
Dimiş benüm gözümle görün anı

İ 11^bKi anlayasın ol bîçâre Mecnûn
Niçe haste olubdur zâr u meftûn

Göründi Leylî yüzinden burundı
O dem Mecnûna sahrâlar göründi⁵⁹

Deli sanma yigidi⁶⁰ olsa âşık
Turulmaz olmayınca su bulanık

Dime âşık olana devşür ussı
Ki itmez âşıkâ hîç öğüt assı

330.Getürür âşıkı cûşa her âvâz
Gelür dirler har üni âşıkâ sâz

A 12^aAcebdür ışk kime olsa gâlib
Kamu efâlin ider nâ-münâsib

Ki dâim ili sanur âşık amâ
Şanurlar âşıkı il dahı şeydâ

Düşecek penbeye közlenmiş âteş
Kaçan sıvanısar balçıkla güneş

⁵⁸ "Anasın" kelimesi yazma nüshada "anasun" şeklinde verilmiştir.

⁵⁹ 288-327. beyitler arası: - A

⁶⁰ deli sanma yigidi: degüldür yigide ayb İ

Düşer ışk odı evvel maşûka bil
Pes andan sonra yakar âşıkı bil

335.Cüvâna gerçi ışk olur yaraşık
Yigit olur koca da olsa âşık

Mecâzından bulur âhir hakikat
Eger⁶¹ eyler ise nakş-bendi himmet

Degüldür sag anı gerekse sına
Varan Kızıl Bâbânun tekyesine

Kişide ışkdan olmazsa hâlet
Hemân hayvânliga eyler delâlet

**İ 12^aKıl iy kıl-kı beyân fikr-i dakiki
Ayân eyle mecâz ile hakiki**

340.Kaçan kim ışk ile pür olsa âşık
Ne kim kılsa ana olur yaraşık

Vücûdın râh-ı ışka eyleyüp terk
Ayırmaz ayagın muhkem basar berk

Ser-âgâz itse âlem cûşa gelür
Mey-i gül reng-i sâfî nûşa gelür

Gönül sermest olup gelür hurûşa
Şalâ eyler cihânda bâde nûşa

Açar ol sırr-ı ışk-ı dil-güşâyı
Zebân bendi olur zıkr-i Hudâyı

**A 12^bGönül den gayr-i Hakkı fânî eyler
Hem andan hayy-ı câvidânî eyler**

346.Hemân bir nûra kalur ki ahaddur
Şifât u zâtı Allâhu's-sameddür

Kişi kim andadur gayride neyler
Ya bu ışk ile olan fikri neyler

**Vatan aslı idi bana Tameşvar
K'anun bir ismi dillerde Kemeşvar**

**Çün istilâ-yı düşmen ol mekândan
Ayırdı cism ü cândan hânümândan**

350.Peder Gâzî şehîd oldı o demde
Benüm de çekdigüm dinle bu demde⁶²

Iyâl evlâd u etbâumla çıkdum
Degül bir baş on biş serle çıkdum

Beligrad evvel andan Niş Edirne
Diyemem çekdigim zahmet nedür ne

**İ 12^bAkâr u mülk ü mâlum kaldı anda
Kalan elde dükendî az zamânda**

Murâdum oldı İstanbula varmak
Niçe vakt ol şehirde meks ü kalmak

355.Katı çok başumı taşlara çaldum
Sitanbulda fakat bir hâne aldum

Yine gurbetde iken ben efendi
O da ol âteş-i hikmetde yandı

Yeni başdan düşüp il yurdlarına
Her ay başında kirâ derdlerine

⁶¹ eger: ger İ

⁶² bu beyit İ'de 348. beyitten sonra gelmektedir.

Olunmaz âlimi il gülliginün
Hurûsıdur her âdem külliginün⁶³

A 13^aDiyerek çün⁶⁴ imârına yapışdum
Binâsı buçuk olmadın apışdum

360.Şatup varum ana⁶⁵ harc eyledüm hep
Dahı borc eyledüm yüz elli zeheb

Rehînsiz karşuluksızdur bu ekser
Edâsı olmadı hâlâ⁶⁶ müyesser

**Meger kim Şadr Azam ide himmet
İder bin mürdei ihyâ ne minnet**

Zekât-ı devletün olsun kerem kıl
Edâ-yı deynüme sarf-ı himem kıl

Berâberdür gönül ger Kabe yapmak
Binâ-yı beyt-i İbrâhîmi yapmak

365.Alil ü ihtiyârum merhamet kıl
Keremkârâ mahall-ı âtîfet kıl⁶⁷

Geçürdi sâl yitmişî zaîfem
Ki yok biş akçe îrâd u vazîfem⁶⁸

Kifâf u dirligime eyle dermân
Ya gümrukden ya mevkûfdan kıl ihsân⁶⁹

İdem sedd-i ramak andan olanca
Duâcı eyle Hünkâra ölünce

İ 13^aOlur bir hayırmuz ölde cihânda
Okurlar köşe köşe dâsitânda

370.Bu tasdîfa hemîn nâm-ı kerîmün
Vesîle cerre ihsân-ı azîmün

İden eltâfına şâyân fakîri
Anun her dem ola Mevlâ nasîri

**Bana mihnetle geçdi devr-i eyyâm
Felâketle bulubdur ömrüm encâm**

A 13^bPey ender pey cefâ vü cevri-i dünyâ
Beni söyletmege hiç kor mı aslâ

Koyar⁷⁰ hâk-i mezellet içre pâ-best
Beni itmekde dil-tenğ ü tenük-dest

375.Eger Türkî durubından bu güftâr
Alınmasa bulanmazdı bu refîâr

Bu sözler söylenür eski meseldür
Atalar sözün işitmek güzeldür⁷¹

Muvaffak oldu lütf-i Hakka hâme
Ki rengîn bicdi ana böyle câme

Sühan sencide kılan ehl-i irfân
İder tahsîn anı eylerse ihsân

Dîmişlerdür budur merd-i Hudâyî
Tenük-dest iken eylerler sehâyî⁷²

⁶³ diyerek çün: idüp gayret I

⁶⁴ 357, 358. beyitler -I

⁶⁵ ana: bütün I

⁶⁶ hâlâ: hergız I

⁶⁷ bu beyit. -A

⁶⁸ Geçürdi sâl yitmişî zaîfem/ Ki yok biş akçe

îrâd u vazîfem: Ki sâlum yitmişî geçdi

zaîfem/ Biş akçe yok bu dünyâda vazîfem I

⁶⁹ Ya gümrukden ya mevkûfdan kıl ihsân:

Idup mevkûf atıyyesinden ihsân I

⁷⁰ koyar: koyup I

⁷¹ bu beyit: -A

⁷² bu beyit: -A

380.İdicek sohbeti merdâne it tâ
İrişe sana her dem fazl-ı Mevlâ

Amel kıl sana olsun yâr-ı gâr ol
Eser ko dehre olsun yâdigâr ol

İ 13^bDegül maksûd bunda fazl u dâniş
Nasihatudur amel kıl sen de çalış

Cenâb-ı Hakka kurb istersen iy yâr
Bu nâm-ıla amel kıl gözle her bâr

Hamâil gibi çak koynunda sakla
Boyunca Hakk rızâsın bunda anla

385.Bu yiter sana mürşid tâlib isen
Atalar⁷³ himmetini câlib isen

Yog-ısa sırr-ı bâtından haber ger
Bu hâzır elde zâhir hod bu yeter

Buna ikbâl idenler hâlisü'l-bâl
Ola zâhirde vü bātında hoş hâl⁷⁴

Ki *bâ fâ kâf*⁷⁵ olunca *gayna* tâlî
O yıl feth oldu böyle genc-i âlî

Degül tatmış bu kandun kimse dadın
Bitürmez böyle bir gevher maâdin

390.Bu gencün gevherinden ola yağmâ
Begüm harc it bunı dolaya yıgma⁷⁶

A 14^bNümâyân selh ü gurre giçer eyyâm
Döner idi içinde mâh-ı nev tâmm

Simât-ı marifet⁷⁷ çekdi yiyeler
Muammâ-yı Naîmü'd-dîn bileler

Benüm de iltimâsum ide inâm
Kusûrum göricek ihvân itmâm

394.Naîmî kulunı hep şâd ideler
Duâ-yı hayr ile âbâd ideler

⁷³ atalar: ki pîrân î

⁷⁴ bu beyit: -A

⁷⁵ ki bâ fâ kâf: ki hâ kâf ayn î

⁷⁶ bu beyit: -A

⁷⁷ simât-ı marifet: maânî nimetün î

Kaynakça

- Açıkgöz, Nâmık; *HarpulluYusuf Şukri, Nasihat-nâme'si ve Yayımlanmamış Üç Manzûmesi*, Fırat Üniversitesi Dergisi, Sosyal Bilimler, Cilt 4, Sayı 1 (1990), s. 1-8.
- Baykal, Bekir Sıtkı; *İslâm Ansiklopedisi, Sultan III. Mustafa Maddesi*, C. 8, MEB, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1997.
- Bilgin, Azmi; *Türk Edebiyatında Nasihatnâme ve Emre'nin Tercüme-i Pendnâme-i Attar'ı*, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı 93, Yıl 1994, s. 197-208.
- Devellioglu, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara-1996.
- Dilçin, Cem; *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara-1983.
- İmam Celâleddin bin Ebi Bekr e's-Süyûtî; *Câmiü's-Sagîr*, Cilt I-II, Beyrut 1990.
- İmlâ Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş Yeni Baskı, Türk Tarih Kurumu Basım evi, Ankara 2000.
- İslâm Ansiklopedisi*, Mustafa İH Maddesi, C. 8, MEB, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1997.
- Kanar, Mehmet; *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, Birim Yayıncılık, İstanbul-1993.
- Kaplan, Mahmut; *Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri I*, Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi III (1992), s. 23-68.
- _____ ; *Manzum Nasihatn-âmelerde yer Alın konular*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Yıl 2001, S. 9, s. 133-185.
- Muhammed Muîn; *Ferheng-i Farisî*, 6 C., Tahran-1992.
- Şemseddin Sami; *Kâmûs-ı Türkî*, Dersaadet, İkdâm Matbaası-1312.
- _____ ; *Kamûsü'l-A'lam*, C. 4, Mihran Matbaası, İstanbul-1314.
- Tülbentçi, Feridun Fazıl; *Türk Atasözleri ve Deyimleri*, İnkılâp ve Aka Kitapevi, İstanbul-1963.
- Türk Atasözleri ve Deyimleri*, 2 Cilt, Millî Kütüphane Başkanlığı, MEB, İstanbul 2001.
- Unat, Faik Reşat; *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Genişletilmiş Dördüncü Basım, Türk Tarih Kurumu Basım evi, Ankara 1974.
- Yeniterzi, Emine; *Ahmed-i Yesevi'den Öğüler*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 3 (1997), s. 71-78.